

Προοπτικές, προτεραιότητες και κίνδυνοι για το 2020

**ΔΗΜΗΤΡΗΣ Α.
ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΣ**

Καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης
ΕΚΠΑ

Σε ορισμένες ιστορικές περιόδους συμπίπτουν εξωτερικές και εγχώριες προκλήσεις προς ένα πολιτικό σύστημα. Το επόμενο έτος σηματοδοτεί την αρχή μιας τέτοιας περιόδου, κατά την οποία για την Ελλάδα θα υπάρχουν ταυτοχρόνως ανοιχτά πολλά μέτωπα. Ενώ η μεγέθυνση μεγάλων ευρωπαϊκών οικονομιών θα ασθμαίνει το 2020 (Γαλλία 1,2%, Γερμανία 1,25%, σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ), η Ελλάδα θα πρέπει να επιταχύνει, για να καλύψει το χαμένο έδαφος που δεν μπόρεσε να καλύψει τα προηγούμενα έτη. Το 2017-2018 η ετήσια μεγέθυνση της ελληνικής οικονομίας ήταν μόλις 1,5-1,9%, όταν άλλες οικονομίες που βρέθηκαν σε καθεστώς μνημονίου «έτρεξαν» με πολύ ταχύτερους ρυθμούς (Πορτογαλία 2,4-3,5%, Ιρλανδία 8,1-8,2%, σύμφωνα με τη Eurostat).

Ταυτόχρονα, και σε αντίθεση με αυτές τις χώρες, νέες αβεβαιότητες θα προκύψουν στο γεωπολιτικό μας περιβάλλον. Πηγές αβεβαιότητας θα είναι η τουρκική επιθετικότητα, η ρευστή κατάσταση στη Μέση Ανατολή και τα κύματα προσφύγων και μεταναστών από την περιοχή αυτή. Επιπλέον, πολιτική αστάθεια μπορεί να προκύψει σε κοντινές μας χώρες, καθώς το 2020 θα διεξαχθούν εκλογές σε Βόρεια Μακεδονία, Σερβία και Ρουμανία.

Στις παραπάνω ειδικές για την Ελλάδα εξωτερικές προ-

“ Σε ένα διεθνές περιβάλλον γενικευμένης αβεβαιότητας, το πολιτικό σύστημα καλείται να αντιμετωπίσει σωρεία προφανών, αλλά και πιο υπόγειων προκλήσεων.

κλήσεις προστίθενται και εκείνες τις οποίες μοιράζεται με άλλες χώρες: πώς θα προσελκύσει ξένες επενδύσεις, πώς θα ενταχθεί στις παγκόσμιες οικονομικές αλυσίδες αξίας και θα περιορίσει τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής. Η ικανότητα του πολιτικού συστήματος να αντιμετωπίσει τέτοιες εξωτερικές προκλήσεις συναρτάται βέβαια με το πώς θα αντιμετωπίσει δικές του, εγχώριες προκλήσεις. Οι τελευταίες συνδέονται με την προφανή πρόκληση της ανάπτυξης χωρίς περαιτέρω διεύρυνση των οικονομικών ανισοτήτων ή αύξηση του ήδη υπέρποντος πληθωρισμού τιμών.

Υπάρχουν όμως και άλλες, λιγότερο προφανείς εγχώριες προκλήσεις, από τις οποίες οι εξής πέντε ξεχωρίζουν: **α)** ο πειρασμός της επανάληψης παλιών λαθών ως προς τη διαμόρφωση μέτρων δημόσιας πολιτικής, **β)** η διολίσθηση σε πολύ συντηρητικές επιλογές όσον αφορά τα ατομικά δικαιώματα και την κουλτούρα (περιορισμοί της ανεκτικότητας στην ελευθερία της έκφρασης, επιρροή της Εκκλησίας στην Εκπαίδευση και στον Πολιτισμό κ.ά.), **γ)** η περιχαράκωση και η διαχείριση ολόκληρων θεσμών από ισχυρούς παίκτες, με την πολιτεία απούσα να τους παρακολουθεί, **δ)** η μετατόπιση του κύριου βάρους του πολιτικού ανταγωνισμού εκτός του κοινοβουλίου και, τέλος, **ε)** η απόκρυψη αληθινών ειδήσεων ή στοιχείων με παράλληλη διάδοση ψευδών.

Σχετικά με την πρώτη: είναι γνωστή από παλιά η τάση διαφόρων υπουργών να χαράσσουν πολιτική αυτόνομα από τη γενικότερη κυβερνητική πολιτική, ορμώνονοι από επικριτικές προτιμήσεις τους προς ορισμένες ομάδες πίεσης ή επιχειρηματικούς ομίλους. Μακροχρόνια, ο κατακερματισμός των δημόσιων πολιτικών οδηγεί σε μη αναστρέψιμα φαινόμενα, όπως το εντελώς ασύμπτωτο

ΕΡΑΠΑΝΤΕΙΛΗΣ ΣΑΥΤΑΣ

Το 2020 θα φανεί αν υπάρχει δυναμική για αντιπολίτευση μέσω κινητοποιήσεων, καθώς και αν υπάρχει πολιτική βούληση για να τεθούν όροι στο πώς διεξάγονται.

των τάσεων της εκπαίδευσης με τις τάσεις της απασχόλησης στην Ελλάδα σήμερα.

Η διολίσθηση σε ξεπερασμένες επιλογές όσον αφορά τα δικαιώματα και την κουλτούρα θα είναι πειρασμός για την παραδοσιακή πτέρυγα του κυβερνώντος κόμματος. Για να ικανοποιηθούν συντηρητικότητες μερίδες του εκλογικού σώματος, μπορεί να επανέλθουν «παλαιοιθικές» τάσεις στη ρύθμιση των κοινωνικών σχέσεων (π.χ. του είδους που επιχειρήθηκε με την εισαγωγή του αδικήματος της κακόβουλης βλασφημίας στον Ποινικό Κώδικα).

Η ήδη ορατή μετατόπιση του πολιτικού ανταγωνισμού εκτός του κοινοβουλίου θα αποτελέσει πειρασμό για τους πτημένους των εθνικών εκλογών. Οι πολιτικές κινητοποιήσεις στους δρόμους κάθε εβδομάδα και η χρήση συλλογικών φορέων (π.χ. επαγγελματικών ενώσεων) ως μέσων αντιπολίτευσης για την ακύρωση νόμων στην πράξη δεν θα κοπάσουν. Μια λύση θα ήταν η σύμπτυξη κοινωνικών συμμαχιών υπέρ κάθε καίριας μεταρρύθμισης, προτού αυτή λάβει τη μορφή νομοσχεδίου.

Η περιχαράκωση και η διαχείριση θεσμών με βάση, όχι τυχόν κανόνες της Πολιτείας, αλλά τον συσχετισμό δυνάμεων με άσκηση οικονομικής ισχύος ή φυσικής βίας, έχουν εμπεδωθεί και μάλλον θα διατηρηθούν και το 2020 σε διάφορους τομείς. Τέτοιοι είναι διάφορα αθλητικά πρωταθλήματα (π.χ. του ποδοσφαίρου), ο αγριότοπος του ίντερνετ, οι εργασιακές σχέσεις σε μικρές επιχειρήσεις στην ύπαιθρο και στις πόλεις («μαύρη οικονομία») και

των προκλήσεων και ίσως αποβεί η μεγαλύτερη πρόκληση. Χαρακτηριστικά, μερικοί υπερασπιστές της οικονομικής πολιτικής των ετών 2015-2018 παραθέτουν τη φετινή έκθεση «Doing Business» του World Economic Forum, σημειώνοντας ότι μεταξύ 190 χωρών η Ελλάδα ανήλθε στην 11η θέση όσον αφορά την ευκολία ίδρυσης επιχείρησης. Έτσι είναι, μόνο που αυτός είναι ένας από τους 11 δείκτες. Στους υπόλοιπους δέκα (π.χ. επίλυση διαφορών στα δικαστήρια) η Ελλάδα υπολείπεται δραματικά των περισσότερων ανεπτυγμένων χωρών και στον σύνθετο γενικό δείκτη «Doing Business» η χώρα μας κατατάσσεται 79η στον κόσμο.

Ο συνδυασμός τέτοιων προκλήσεων το 2020 φαίνεται καταθλιπτικός. Ωστόσο, πολλές προβλέψεις (και ίσως μερικές από τις παραπάνω) θα διαψευστούν. Άλλωστε, ποιος το περίμενε μετά το 2010 ελληνικές εξαγωγικές επιχειρήσεις να συνεχίσουν την παραγωγή τους σε εργοστάσια στην Ελλάδα και στο εξωτερικό; Το σημαντικότερο όσον αφορά το πολιτικό σύστημα είναι ότι στη διάρκεια της κρίσης πολλοί είχαν προβλέψει την κατάρρευση της δημοκρατίας στην Ελλάδα. Αυτή όμως άντεξε.

τα σχολεία και τα πανεπιστήμια (καταλήψεις εκ μέρους εξωκοινοβουλευτικών ομάδων και μιας δυο κομματικών νεολαιών της αντιπολίτευσης). Η δημοκρατικά συντεταγμένη πολιτεία πρέπει να επανεμφανιστεί εκεί όπου τώρα είναι εξαφανισμένη.

Τέλος, η διαστρέβλωση της αλήθειας θα υπονομεύει οποιαδήποτε προσπάθεια αντιμετώπισης